

Original Article

Connected and Integrated Questions in Teaching Reading Vietnamese Poems in the Medieval Period for High School Students

Pham Thi Thu Hien*, Ha Thanh Hang

*VNU University of Education, Vietnam National University, Hanoi,
144 Xuan Thuy, Cau Giay, Hanoi, Vietnam*

Received 10 March 2020

Revised 04 June 2020; Accepted 04 June 2020

Abstract: Vietnamese poems in the Medieval period have been taught in high schools for a long time. However, many students find difficult to read/receive these works because they have been around for a long time and have unique characteristics. At the same time, the teacher's reading comprehension method also does not help students to link the reading content from the text to their current life. The paper proposes a way to overcome the aforementioned limitation, which is to build and use connected and integrated questions in teaching reading comprehension of Vietnamese poems in the Medieval period for high school students, in order to connect activities teaching and learning these works with real life and develop some general competencies as well as specific competencies for learners.

Keywords: Questions, connected and integrated questions, reading comprehension, Vietnamese poems in the Medieval period.

* Corresponding author.

E-mail address: hienpham170980@gmail.com

<https://doi.org/10.25073/2588-1159/vnuer.4391>

Câu hỏi kết nối và tích hợp trong dạy đọc thơ trung đại Việt Nam cho học sinh trung học phổ thông

Phạm Thị Thu Hiền*, Hà Thanh Hằng

Trường Đại học Giáo dục, Đại học Quốc gia Hà Nội, 144 Xuân Thủy, Cầu Giấy, Hà Nội, Việt Nam

Nhận ngày 10 tháng 3 năm 2020

Chỉnh sửa ngày 04 tháng 6 năm 2020; Chấp nhận đăng ngày 04 tháng 6 năm 2020

Tóm tắt: Thơ trung đại Việt Nam được dạy nhiều trong trường trung học phổ thông từ xưa đến nay. Tuy nhiên, nhiều học sinh cảm thấy khó tiếp nhận các tác phẩm này bởi chúng đã ra đời từ rất lâu, lại có những đặc trưng riêng theo thi pháp văn học trung đại. Bên cạnh đó, phương pháp dạy học theo hướng giảng văn của nhiều giáo viên còn chưa giúp học sinh gắn nội dung đọc được từ văn bản với đời sống hiện tại của các em. Bài viết đề xuất một cách để khắc phục hạn chế nói trên, đó là thiết kế và sử dụng các câu hỏi kết nối và tích hợp trong dạy học đọc hiểu thơ trữ tình trung đại Việt Nam cho học sinh để tổ chức hoạt động nhằm gắn việc dạy học đọc hiểu văn bản với thực tiễn đời sống và khắc phục “khoảng cách thâm mĩ” giữa tác giả, tác phẩm với người đọc.

Từ khóa: Câu hỏi, câu hỏi kết nối và tích hợp, đọc hiểu, thơ trung đại Việt Nam.

1. Mở đầu

Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn hiện hành (ban hành năm 2006) và chương trình mới (ban hành năm 2018, bắt đầu triển khai từ năm 2022 đối với lớp 10) đã đưa một số lượng lớn tác phẩm văn học trung đại Việt Nam, đặc biệt là thơ vào dạy cho học sinh (HS) cấp trung học phổ thông. Thơ trung đại Việt Nam có thi pháp riêng, được viết bằng chữ Hán hoặc chữ Nôm với nhiều điển tích, điển cố, phản ánh đời sống và tư tưởng tình cảm của con người cách đây nhiều thế kỉ,... Tuy nhiên, lâu nay, khi dạy học những văn bản này, phần lớn giáo viên (GV) sử dụng phương pháp giảng văn để nói cho học sinh biết cái hay cái đẹp của bài thơ mà ít chú trọng đến việc tổ chức các hoạt động đọc hiểu, kích thích học sinh từng bước tìm ra giá trị của tác phẩm để vận dụng vào đời sống. Do khoảng cách thời đại và phương pháp dạy đọc của nhiều giáo viên chưa phù hợp nên học sinh chưa tìm thấy hứng thú, chưa kết nối

được nội dung của văn bản với cuộc sống hiện đại; từ đó cho rằng việc học các văn bản này xa rời thực tế, làm giảm đi niềm yêu thích môn Ngữ văn. Để góp phần rút ngắn “khoảng cách thâm mĩ” của học sinh với các tác giả và tác phẩm, đồng thời làm cho việc dạy học đọc hiểu thơ trung đại Việt Nam cho học sinh trung học phổ thông có hiệu quả hơn, cần xây dựng được hệ thống câu hỏi tốt, từ đó tổ chức các hoạt động đọc hiểu cho học sinh. Trong đó, cần chú trọng xây dựng các câu hỏi kết nối và tích hợp để góp phần khắc phục những hạn chế nói trên.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Quy trình dạy học đọc hiểu văn bản văn học

Để dạy học đọc hiểu văn bản nói chung, văn bản văn học nói riêng - trong đó có thơ trữ tình trung đại, giáo viên cần tổ chức các hoạt động theo 3 giai đoạn sau:

- Trước khi đọc văn bản: giáo viên giúp học sinh huy động những hiểu biết về tác giả, đề tài, chủ đề, thể loại, thời gian và mục đích sáng tác văn bản,...; yêu cầu học sinh liên hệ vấn đề mà

* Tác giả liên hệ.

Địa chỉ email: hienpham170980@gmail.com

<https://doi.org/10.25073/2588-1159/vnuer.4391>

văn bản đề cập với thực tế đời sống hiện nay để bộc lộ những điều chưa biết, đã biết và muốn biết liên quan đến việc đọc hiểu văn bản; dự đoán về nội dung của văn bản; trải nghiệm những tình huống có liên quan đến chủ đề của văn bản,...

- Trong khi đọc văn bản: giáo viên hướng dẫn, tổ chức cho học sinh đọc văn bản; trao đổi, thảo luận về những vấn đề đặt ra trong văn bản; nêu những phát hiện hoặc cảm nhận riêng của học sinh về văn bản để giúp các em hiểu được những đặc điểm về hình thức và nội dung của văn bản theo đặc trưng thể loại; từ đó đánh giá được văn bản.

- Sau khi đọc văn bản: giáo viên hướng dẫn học sinh vận dụng kết quả đọc vào thực tiễn; rút ra các lưu ý về cách đọc và gợi mở những vấn đề cần tiếp tục suy nghĩ; đọc thêm để củng cố, phát triển kỹ năng đọc; nói, viết và thực hiện các hoạt động tích hợp liên môn khác có liên quan đến tác giả hoặc nội dung, hình thức của văn bản,...

Để tổ chức được các hoạt động theo từng giai đoạn nêu trên, giáo viên cần phải thiết kế các yêu cầu, nhiệm vụ để học sinh thực hiện. Các yêu cầu, nhiệm vụ ấy được cụ thể hóa thành các câu hỏi.

2.2. Câu hỏi trong dạy học đọc hiểu văn bản

Câu hỏi nói chung và trong dạy học đọc hiểu văn bản nói riêng, xét về nội dung là những yêu cầu, những nhiệm vụ mà giáo viên đặt ra cho học sinh nhằm giải quyết các nội dung học tập, cũng như tạo nên sự tương tác giữa giáo viên và học sinh. Như vậy, câu hỏi còn có thể được gọi bằng các tên khác như bài tập, đề bài,... Về hình thức, câu hỏi thường là câu nghi vấn có dấu hỏi chấm ở cuối câu và có các từ hoặc cụm từ để hỏi như: *Tại sao? Thế nào? Ở đâu? Ai? Gì? Có nên chăng? Liệu, ... không?...* Có trường hợp câu hỏi tồn tại dưới hình thức của câu cầu khiến với các từ cầu khiến: *hãy, thử, ...* đi kèm các động từ chỉ thao tác hành động, hoặc đề nghị hành động: *chứng minh, phân tích, lí giải, bình luận, minh họa, bác bỏ, chỉ rõ, nêu rõ, tìm, ...* Cũng có khi câu hỏi không có từ để hỏi hay từ cầu khiến mà đưa vào các từ ngữ để chỉ thao tác/động tác mà học

sinh phải thực hiện như: *nêu, giải thích, phân tích, bình luận, đánh giá, cho biết, ...*

Trong dạy học đọc hiểu văn bản, hệ thống câu hỏi là công cụ quan trọng để giáo viên “kích hoạt”, tích cực hóa vai trò của học sinh. giáo viên nêu yêu cầu, giao nhiệm vụ đọc hiểu cho học sinh qua hệ thống câu hỏi. Nội dung, tính chất, mức độ của câu hỏi phản ánh mục tiêu, phương pháp, biện pháp và kỹ thuật dạy học và kiểm tra đánh giá giáo viên.

Như đã nói ở trên, tiến trình dạy học đọc hiểu thường chia làm 3 giai đoạn: trước, trong và sau khi đọc. Ở mỗi giai đoạn, giáo viên đều phải thiết kế các câu hỏi để tổ chức các hoạt động cho phù hợp với mục tiêu của giai đoạn ấy. Tuy nhiên, lâu nay giáo viên thường chú trọng thiết kế các câu hỏi trong khi đọc mà ít chú ý, quan tâm đến câu hỏi ở giai đoạn trước và sau khi đọc. Điều đó khiến cho nhiều học sinh chưa có được tâm thế sẵn sàng để đọc văn bản và chưa vận dụng được những gì đã đọc vào thực tiễn. Vì thế, ngoài những câu hỏi cốt lõi hướng học sinh tìm hiểu về nội dung và hình thức của văn bản trong khi đọc, giáo viên cần thiết kế được những câu hỏi mang tính “kết nối”, “tích hợp” sử dụng trước và sau khi đọc để học sinh huy động được những hiểu biết, trải nghiệm của mình, tạo tâm thế sẵn sàng đọc hiểu; đồng thời vận dụng được những gì đã đọc vào thực tiễn đời sống của bản thân cũng như thể hiện được những năng lực chung và năng lực chuyên biệt. Trong dạy học đọc hiểu thơ trung đại, điều này lại càng cần thiết hơn bao giờ hết.

2.3. Vai trò của câu hỏi kết nối, tích hợp trong dạy học đọc hiểu văn bản

Câu hỏi kết nối là câu hỏi yêu cầu học sinh liên hệ chủ đề của văn bản với thực tiễn đời sống, suy nghĩ, tình cảm hay kinh nghiệm của mình hoặc so sánh văn bản này với văn bản khác; qua đó giúp học sinh có hứng thú và thấy được ý nghĩa của việc đọc cũng như giá trị của văn bản. Câu hỏi tích hợp là câu hỏi yêu cầu học sinh mở rộng kiến thức, kỹ năng và trải nghiệm sáng tạo thông qua những yêu cầu tích

hợp nội môn (tích hợp giữa đọc với viết và nói) hay tích hợp liên môn (tích hợp văn học với Âm nhạc, Mỹ thuật, Lịch sử, Địa lí,...) nhằm hướng tới phát triển các năng lực chung và năng lực chuyên biệt; bồi đắp cho học sinh những phẩm chất tốt đẹp và thêm yêu thích môn học.

Tuy nhiên, việc thiết kế câu hỏi kết nối và tích hợp trong dạy học đọc hiểu còn khá xa lạ với nhiều giáo viên Ngữ văn. Thế nhưng, vấn đề này đã được các nhà giáo dục ở các nước tiên tiến làm thường xuyên trong nhiều năm qua, áp dụng cho cả các văn bản thơ hiện đại và trung đại. Chẳng hạn, trong cuốn *Văn học - Sự lựa chọn của độc giả* (dành cho học sinh lớp 11) do McGraw Hill biên soạn [1], khi hướng dẫn học sinh đọc bài thơ *Những buổi sáng Chủ nhật mùa đông ấy* (Robert Hayden) - một bài thơ hiện đại, trước khi đọc, học sinh được yêu cầu: *Trong bài này, em sẽ gặp gỡ một cậu bé đang nhớ cha. Trong kí ức của cậu ấy, cậu ấy đã khám phá được một điều mới mẻ trong tình yêu mà người cha dành cho cậu. Trước khi đọc, hãy suy nghĩ về những câu hỏi sau:*

- Bao lâu thì em đáp lại tình cảm mà cha mẹ hoặc các thành viên trong gia đình thể hiện tình yêu của họ dành cho em?

- Em hiểu và đáp ứng lại những cử chỉ và cách cư xử hàng ngày của cha mẹ và các thành viên khác để thể hiện tình yêu của họ đối với em như thế nào?

Sau khi đọc, học sinh trả lời các câu hỏi:

- Kết nối với chủ đề “Năng lượng của cuộc sống ngày thường”: Trong bài thơ này, tác giả Hayden đã cho thấy ý nghĩa to lớn lao hơn của những việc làm hàng ngày của cha mẹ đối với con cái bằng những cách nào? Hãy giải thích cụ thể điều đó.

- Viết phản hồi văn học: Trong nhiều bài thơ của mình, nhà thơ Hayden hồi tưởng lại khung cảnh lớp học tuổi thơ ở Detroit. Hãy thử tưởng tượng một cuộc trò chuyện giữa một đứa trẻ với cha mẹ hoặc người giám hộ của mình vào một buổi sáng mùa đông như vậy. Trong cuộc trò chuyện, cả hai có thể nêu ra hoặc né tránh những vấn đề về lòng biết ơn và sự sợ hãi những cơn giận dữ. Trong khi viết cuộc hội thoại tưởng tượng này, hãy dùng lại các từ, cụm

từ, hoặc hình ảnh từ bài thơ đã gây ấn tượng sâu đậm đối với em.

Cũng trong cuốn *Văn học - Sự lựa chọn của độc giả* (phần *Văn học thế giới*) dành cho học sinh lớp 11 ở Hoa Kỳ do McGraw Hill biên soạn [2], học sinh được học *Ngôn chí* - một bài thơ trung đại của Việt Nam do Nguyễn Trãi sáng tác. Trước khi đọc, học sinh suy nghĩ và trả lời các câu hỏi sau:

- Có bao giờ em cảm thấy muốn rời bỏ thế giới và đắm chìm trong suy nghĩ hay không? Những lúc như thế bạn sẽ đi đâu?

- Viết nháp: Hãy viết ra những ấn tượng của mình về một nơi chốn lí tưởng để trốn chạy khỏi thế giới này, có thể là một nơi có thực hoặc chỉ là trong tưởng tượng.

Sau khi đọc, học sinh đánh giá, phản hồi về bài thơ và liên hệ với thực tế đời sống để trả lời các câu hỏi sau:

- Em có đồng ý với quan điểm về hạnh phúc của nhân vật trữ tình hay không? Tại sao?

- Em có nghĩ rằng hầu hết người Hoa Kỳ sẽ chọn lối sống ở ẩn như trong bài thơ không? Tại sao? Em có chọn lối sống đó không? Tại sao?

- Trong thời hiện đại người ta có thể sống ẩn dật bằng cách nào?

- Tại sao nhiều người vẫn thích sống ẩn dật, xa rời chốn thị phi?

- Nguyễn Trãi nói: Ông viết hay nhất vào những đêm đông lạnh giá. Còn em thì khi nào em cảm thấy mình sáng tạo nhất? Tại sao?

- Bài thơ này đã thu hút được nhiều người Mỹ quan tâm đến cuộc sống giản dị. Làm thế nào bài thơ có thể đạt được điều đó?

- Viết sáng tạo: Sử dụng bản nháp mà em đã ghi lại trong phần đầu tiên của buổi học về nơi chốn lý tưởng mà em muốn tới để tránh xa cuộc sống ồn ào. Dựa vào đó, hãy viết một bài thơ về nơi ẩn dật lý tưởng của em. Đọc bài thơ của em cho các bạn trong lớp hoặc dán lên bảng tin.

- Tích hợp với nghệ thuật: Hãy minh họa cho bài thơ bằng một phương tiện hoặc phong cách mà em thích. Ví dụ: em có thể vẽ một bức tranh, hoặc thể hiện tâm trạng theo một phong cách trừu tượng, hoặc tạo ra một bức tranh cắt dán lấy cảm hứng từ bài thơ,...

Nhìn vào các câu hỏi kết nối và tích hợp trong tài liệu dạy học của Mĩ nói trên, nhất là các câu hỏi thiết kế cho bài *Ngôn chí* của Nguyễn Trãi, có thể thấy khi hướng dẫn học sinh đọc hiểu các văn bản văn học, giáo viên sẽ đặt các câu hỏi ở hai giai đoạn trước và sau khi đọc để yêu cầu học sinh kết nối đời sống của bản thân với nội dung/chủ đề tư tưởng của tác phẩm, đặt mình vào địa vị/hoàn cảnh tâm trạng của tác giả hoặc mục đích sáng tác của nhà văn để hiểu văn bản hơn, vận dụng những gì đã học vào đời sống,... Việc thiết kế các câu hỏi đã tuân thủ theo nguyên tắc của dạy học hiện đại, đó là coi trọng chủ thể học sinh, luôn giúp học sinh “liên hệ đến thực tế”, đảm bảo “học đi đôi với hành”,... Việc yêu cầu học sinh trả lời các câu hỏi này sẽ giúp học sinh vận dụng những gì đã học vào thực tiễn, thấy rõ lợi ích của việc học, tiếp nhận nội dung văn bản một cách hào hứng hơn, tập trung hơn.

2.4. Thiết kế và sử dụng câu hỏi kết nối và tích hợp trong dạy đọc thơ trung đại Việt Nam cho học sinh trung học phổ thông

Hiện nay, có nhiều tác phẩm thơ trung đại Việt Nam được đưa vào dạy học cho học sinh cấp trung học phổ thông. Đây là những bài thơ được sáng tác từ khoảng thế kỉ X đến hết thế kỉ XIX. Các tác phẩm này được viết theo nhiều thể loại khác nhau, chủ yếu tập trung vào ba nhóm: thơ tự tình, ngâm khúc và hát nói.

Theo tác giả Trần Đình Sử [3], văn học trung đại (trong đó có thơ trung đại) có những đặc trưng riêng, đó là: có cách hiểu rất rộng đối với khái niệm “văn học”; có tình trạng song ngữ; chịu sự chi phối mạnh mẽ của tư tưởng kinh điển và tôn giáo; chịu ảnh hưởng sâu sắc của văn hoá dân gian; tính chất ước lệ nổi bật của hình thức thể hiện (tính chất tập cổ, tính quy phạm, tính công thức, sáo ngữ (trình thức), nghi thức, tính trang trí, gắn chặt với tính truyền thống, nệ truyền thống rất nặng nề). Ngoài các đặc điểm nêu trên, văn học trung đại còn có đặc điểm chung trong quan niệm về văn hoá, về giá trị, về mô hình thế giới, trong đó có con người, không gian, thời gian, làm nền tảng cho sự cảm

thụ và miêu tả nghệ thuật. Như vậy, có thể thấy, văn học trung đại mang tính chất “văn-sử-triết bất phân”; thuộc loại tác phẩm có ngôn ngữ tao nhã, trang trọng; tiêu biểu cho văn học nặng tính kinh điển và tôn giáo, chủ trương đề cao nội dung đạo đức và tính chất giáo huấn; có tính chất ước lệ (tập cổ, mô phỏng các mẫu mực có trước, thích dùng điển cố, điển tích,...).

Đối với học sinh nói chung, học sinh trung học phổ thông nói riêng, những đặc trưng thi pháp trên đây cùng với việc các văn bản đã ra đời cách đây hàng nghìn năm hoặc hàng trăm năm trở thành những “rào cản” đối với các em trong việc đọc hiểu để tiếp nhận và vận dụng những gì đọc được từ văn bản vào thực tiễn. Nói cách khác, có một “khoảng cách thâm mĩ” - sự khác biệt về “những hiểu biết về các hình thức biểu hiện văn học khác nhau, những kinh nghiệm nghệ thuật được lưu truyền và những tri thức khác có liên quan đến văn học,... cả những khát vọng về đạo đức và nhất là tư tưởng nghệ thuật, lí tưởng và hành động thâm mĩ, đôi lúc nó tác động trở lại tác giả để quy định trước ý nghĩa của văn bản tác phẩm tương lai” [4] giữa tác giả với người đọc, ở đây là học sinh.

Để góp phần khắc phục “khoảng cách thâm mĩ” trong đọc hiểu thơ trữ tình trung đại Việt Nam của học sinh trung học phổ thông, giáo viên cần thiết kế các câu hỏi kết nối và tích hợp để tổ chức, hướng dẫn học sinh đọc hiểu văn bản. Muốn vậy, trước hết, giáo viên cần hiểu bản chất của dạy học đọc hiểu - điều mà cho đến nay không phải giáo viên nào cũng nắm được (do chủ yếu dạy các văn bản văn học theo lối giảng văn). Thứ hai, giáo viên cần nắm được sự khác nhau giữa các câu hỏi trước và sau khi đọc. Đặc biệt, cho dù câu hỏi của giáo viên hướng tới vấn đề gì, cũng cần đảm bảo các nguyên tắc sau:

- Bám sát mục tiêu dạy học đọc hiểu văn bản;
- Phù hợp với tâm lí lứa tuổi và thực tế đời sống học sinh;
- Kết nối/tích hợp một cách tự nhiên, không khiên cưỡng, sáo rỗng;
- Tạo điều kiện để học sinh bộc lộ, bày tỏ quan điểm/tư tưởng của mình một cách chân thành, tự nhiên.

Dưới đây là những câu hỏi kết nối và tích hợp được đề xuất sử dụng trong dạy học đọc hiểu một số bài thơ trung đại Việt Nam cho học sinh lớp 10 và lớp 11 (theo các bài học trong chương trình [5] và SGK Ngữ văn [6] hiện hành).

* Với bài *Cảnh ngày hè* (*Bảo kính cảnh giới* - Bài 43) - Nguyễn Trãi:

Trước khi đọc bài thơ, học sinh thực hiện những yêu cầu sau:

Câu 1: Hãy nghĩ về một nơi nào đó trên đất nước ta - nơi đã mang lại cho em những cảm xúc tích cực, nhân văn. Từ đó, chia sẻ với các bạn trong lớp những nét nổi bật của nơi ấy.

Câu 2: Nếu muốn nhiều người biết đến nơi ấy để cũng có những cảm xúc tích cực, nhân văn như em, em sẽ làm gì? Đọc một bài thơ, hát một giai điệu hoặc phác họa nhanh một bức vẽ về nơi ấy.

Sau khi đọc, học sinh thực hiện những yêu cầu sau:

Câu 1: Trong *Cảnh ngày hè*, Nguyễn Trãi đã hòa màu sắc, âm thanh, đường nét theo quy luật của cái đẹp trong hội họa, trong âm nhạc, làm cho bức tranh thiên nhiên vừa có hình, vừa có hồn, vừa gợi tả, vừa sâu lắng. Hãy minh họa cho bài thơ bằng một phương tiện hoặc phong cách mà em cho là phù hợp (hội họa, nghệ thuật sắp đặt từ đá cuội, lá cây,...).

Câu 2: Từ cảm hứng sau khi đọc *Cảnh ngày hè*, em hãy viết một bài thơ, đoạn văn hay một bản nhạc về khung cảnh ngày hè ở một nơi mà em ấn tượng.

Câu 3: Trong bài thơ *Cảnh ngày hè*, trước bức tranh thiên nhiên giàu sức sống của tạo vật, Nguyễn Trãi đã ước ao có được cây đàn của vua Nghiêu Thuấn, gảy khúc Nam phong, đem lại ấm no, hạnh phúc cho nhân dân. Còn trong video dưới đây, chúng ta phải chứng kiến bản Sa Nà (Thanh Hóa) oằn mình trong cơn lũ nguồn hung hãn trong tháng 8/2019 vừa qua (<https://www.youtube.com/watch?v=-kzM0-JEHfs>). Mong ước tha thiết nhất của em khi chứng kiến cảnh tượng trong video này là gì?

* Với đoạn trích *Tình cảnh lẻ loi của người chinh phụ* (Trích *Chinh phụ ngâm*) - Đặng Trần Côn, Đoàn Thị Điểm:

Trước khi đọc, học sinh được yêu cầu: Trong đoạn trích này, em sẽ gặp gỡ một người

chinh phụ có chồng ra trận, không có tin tức, không rõ ngày về khiến người chinh phụ ấy phải sống trong cô đơn, buồn khổ. Suy nghĩ và trả lời những câu hỏi sau:

Câu 1: Trong cuộc sống, khi nào chúng ta cảm nhận bước đi của thời gian như chậm hơn, như dài ra?

Câu 2: Hãy nghĩ lại một thời điểm mà em đang mong mỏi, chờ đợi sự trở về của một người nào đó quan trọng với mình. Hãy chia sẻ về thời điểm đó với các bạn.

Câu 3: Trong khoảng thời gian chờ đợi một ai đó hay một điều gì đó, em có tâm trạng và hành động ra sao?

Sau khi đọc, học sinh thực hiện nhiệm vụ tích hợp:

Câu 1: Hãy đọc diễn cảm, ngâm đoạn trích này và lấy cảm hứng sau khi đọc đoạn trích để viết một bài thơ, lời bài hát về cảm giác chờ đợi, mong ngóng em từng trải qua.

Câu 2: Tưởng tượng mình là ngọn “gió Đông” vượt qua mọi cách trở xa xôi để mang lời nhắn gửi của người chinh phụ tới cho chinh phu. Hãy kể lại hành trình đó của em.

* Với bài *Thương vợ* - Trần Tế Xương:

Trước khi đọc, học sinh được yêu cầu: Trong bài thơ, em sẽ gặp một người vợ tần tảo, được chồng hết mực trân trọng, thương yêu. Hãy suy nghĩ và trả lời những câu hỏi sau:

Câu 1: Trong gia đình em, những người phụ nữ như bà, mẹ, chị gái có vai trò như thế nào?

Câu 2: Em có thường xuyên bày tỏ tình cảm với mẹ của mình không? Bao lâu thì em đáp lại tình cảm mà mẹ thể hiện tình yêu dành cho em? Em thường bày tỏ tình cảm hoặc đáp lại tình cảm với mẹ qua những việc làm như thế nào? Hãy chia sẻ về điều đó.

Câu 3: Viết nháp: Em hiểu như thế nào về những công việc của mẹ? Theo em, công việc đó có khó khăn, vất vả không?

Câu 4: Theo em, nửa thế giới còn lại (đàn ông) có thể làm gì để giúp người phụ nữ hoàn thành tốt vai trò của họ?

Sau khi đọc, học sinh hoàn thành những yêu cầu sau:

Câu 1: Bà Tú Xương có thể đã phải chịu nhiều nghiệt ngã của cuộc đời nhưng bà lại có

niềm hạnh phúc mà bao kiếp người vợ xưa không có được. Hãy chỉ ra và giải thích niềm hạnh phúc của bà Tú, liên hệ một số quan niệm trong xã hội phong kiến để làm rõ điều đó.

Câu 2: Hãy sưu tầm một số bài thơ khác viết về sự tần tảo, vất vả của những người vợ, người mẹ,... thiết kế thành một tập san đặc biệt dành tặng cho những người phụ nữ quan trọng nhất cuộc đời mỗi người.

Trên đây là một số ví dụ minh họa cho việc thiết kế các câu hỏi kết nối và tích hợp trong dạy học đọc hiểu thơ trung đại của Việt Nam. giáo viên có thể vận dụng cách làm này để thiết kế câu hỏi trước và sau khi đọc cho các giờ dạy đọc hiểu các văn bản thơ trung đại khác có trong chương trình, sách giáo khoa Ngữ văn cấp trung học phổ thông, giúp cho các bài thơ này như vẫn còn “tươi mới”, gần gũi với học sinh; giúp học sinh như thấy có mình trong thế giới nghệ thuật của tác giả; giúp rút gần “khoảng cách thâm mi” giữa tác giả, tác phẩm với người đọc.

3. Kết luận

Mỗi giờ dạy học đọc hiểu văn bản nên bắt đầu từ thực tiễn và kết thúc bằng thực tiễn. Đó không chỉ là phương pháp dạy học hiện đại mà còn là ý nghĩa, là yêu cầu bắt buộc của dạy học đọc hiểu văn bản. Thiết kế các câu hỏi tích hợp

và kết nối trong dạy học đọc hiểu thơ trung đại cho học sinh cấp trung học phổ thông cũng nhằm hướng tới hai mục tiêu này. Làm tốt điều đó, giáo viên không những giúp học sinh phát huy sự chủ động trong quá trình đọc hiểu văn bản mà còn giúp các em nhận ra những điều có giá trị cho bản thân từ việc đọc văn bản, thấy việc đọc hiểu thơ trung đại vẫn còn có ý nghĩa lớn lao đối với đời sống của bản thân trong thời đại hiện nay.

Tài liệu tham khảo

- [1] Glenco, Literature The Reader's Choice, Course 5, McGraw Hill, New York, 2007.
- [2] Glenco, World Literature The Reader's Choice, Course 5, McGraw Hill, New York, 2007.
- [3] Tran Dinh Su, Poetry of Vietnam's medieval literature, Hanoi National University Press, Ha Noi, 2005 (in Vietnamese).
- [4] Hanoi National University of Education, Faculty of Philology
<http://nguvan.hnue.edu.vn/Nghiencuu/NguvanHanNom/tabid/101/newstab/116/Default.aspx/>, 2000 (accessed 15 April 2020) (in Vietnamese).
- [5] Ministry of Education and Training, Philology Curriculum, Education Publishing House, Hanoi, 2006 (in Vietnamese).
- [6] Ministry of Education and Training, Philology 10 (Student book), Education Publishing House, Hanoi, 2019 (in Vietnamese).